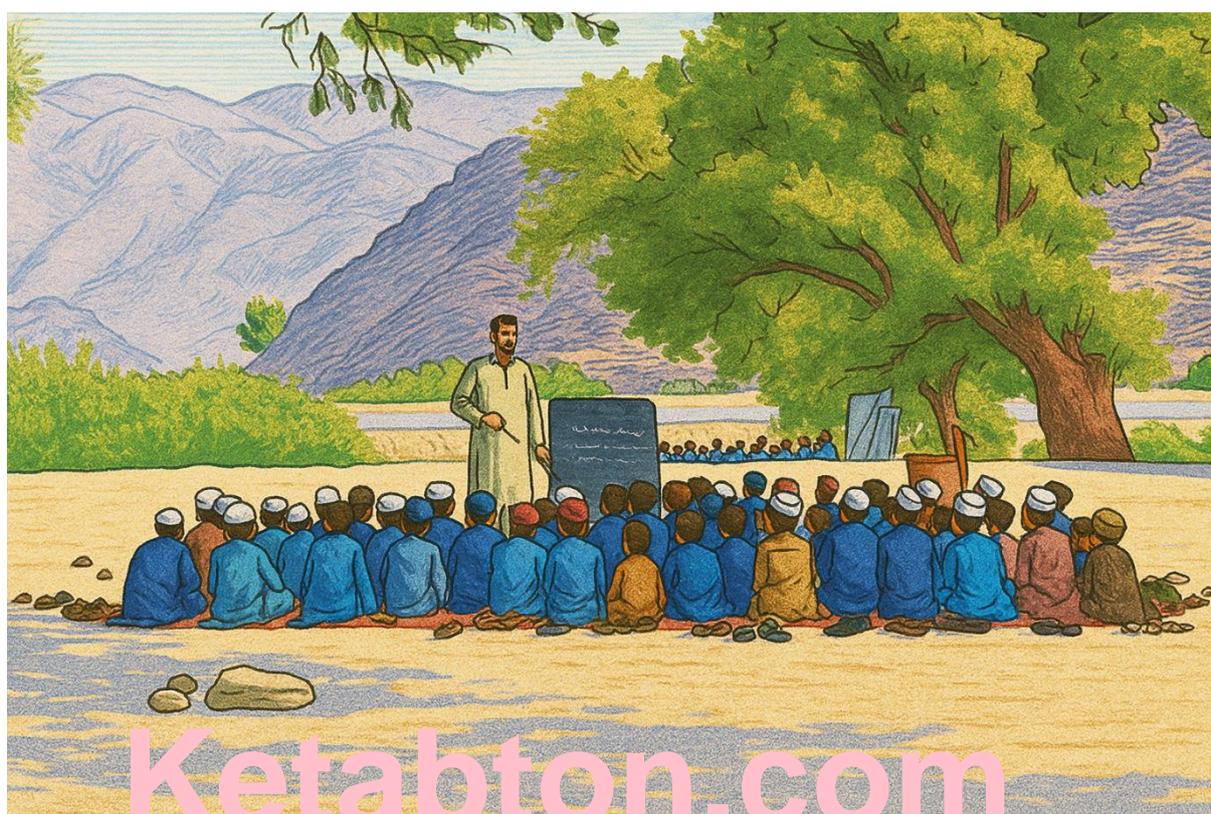

د لږامكاناتو د تدريس اصول

د لبرامكاناتو د تدريس اصول

ليکوال: جوهر جبران

کال: ۱۴۰۳ ل

د کتاب پيژندنه

د کتاب نوم: د لږ امکاناتو د تدریس اصول

ليکوال: استاد جوهر جبران

خپرنډوی: جبران شخصي کتابتون

کمپوز: په خپله ليکوال

ډيزاين: انجنير گوهر جبران

چاپ کال: ۱۴۰۳

د چاپ شمېر: ۱۰۰

د چاپ لړ: ۱۳

د چاپ وار: لومړی

+93 707604044: واټس‌اپ او اړیکه

د چاپ حقوق له ليکوال سره خوندي دي

ترلاسه کیدو ځای

لغمان: الفت فوتوکاپي مرکز - مهترلام ښار، حاجي ايوب مارکيټ.

ننگرهار: مسلم کتابپلورنځي - جلال اباد ښار، اسحاق زی مارکيټ لاندې پور.

هلمند: لښکرگاه ښار، پوهنې عمومي ریاست د ښوونکو د روزنې او مسلکي پراختیا ټیم مرکزي دفتر.

لړلیک

مخ	عنوان
1	لومړۍ څپرکۍ
1	سرريزه
1	۱. د ستونزې بيان
1	۲. د موضوع موخې
2	۳. د موضوع په اړه پوښتنې
2	۴. د موضوع ارزښت
2	۵. د موضوع اړتيا
2	۶. د موضوع تاريخچه
2	۷. د موضوع ميتودولوژي
3	دوهم څپرکۍ
3	بدیل تدریس وسایل کارول
3	بیلگه: د حرارت لیرد درس
3	بیلگه: د نباتاتو تدریس
3	بدیل تدریس وسایل کارول په افغانستان کې
3	ډولونه او بېلابېل وسایل
4	عملي بیلگې
4	بیلگه: د فزیک درس - حرارت انتقال
4	بیلگه: د بیولوژي درس - نباتات
4	پایله
5	درېم څپرکۍ
5	ډله ییزه زده کړه
5	بیلگه: د حرارت توپیر معلومول
5	بیلگه ریاضي کې ستونزې حل کول
5	ډله ییزه زده کړه په افغانستان کې
5	گڼې
5	1. فعاله گډون:
5	2. د همکارۍ مهارتونه:
5	3. د ستونزو د حل وړتیا:

4. د خان باور لوړول: 5
- د کړنلارو ډولونه..... 6
1. کوچنی ډلې (Small Group Learning): 6
2. گډې تجربې (Joint Experiments): 6
3. ډله ییزې پروژې (Group Projects): 6
4. بحث او تبادلې (Discussion and Debate): 6
- بیلگه: د فزیک درس - د حرارت توپیر معلومول..... 6
- بیلگه: د ریاضي درس - د ستونزو حل 6
5. د افغانستان لپاره ځانگړې گټې 6
- پایله..... 6
- څلورم څپرکی..... 7
- شفاهي تدریس او کیسې کول..... 7
- بیلگه: د حرارت انتقال 7
- بیلگه: د تاریخي کیسې کارول..... 7
- شفاهي تدریس او کیسې کول په افغانستان کې..... 7
- گټې..... 7
- د کړنلارو ډولونه..... 8
1. کیسې کول (Storytelling): 8
2. حکایات او مثالونه (Anecdotes and Examples): 8
3. سوال او ځواب (Question and Answer): 8
4. ډله ییز بحثونه (Group Discussions): 8
- بیلگه د ټولنیز درس 8
- بیلگه: د فزیک درس - حرارت انتقال..... 8
5. د افغانستان لپاره ځانگړې گټې 8
- پایله..... 8
- پنځم څپرکی..... 9
- د چاپیریال کارول..... 9
- بیلگه: د حرارت توپیر مشاهده..... 9
- بیلگه: د نباتاتو او حیواناتو د ژوند چاپیریال..... 9
- د چاپیریال کارول په افغانستان کې..... 9
- گټې..... 9

- 10..... د کړنلارو ډولونه.....
- 10..... بیلگه: د فزیک درس - د حرارت توپیر.....
- 10..... د افغانستان لپاره ځانگړې گټې.....
- 10..... پایله.....
- 11..... شپږم خپرکی.....
- 11..... خودي زده کړه او د زده کوونکو هڅول.....
- 11..... بیلگه: د کور چاپیریال تجربه.....
- 11..... بیلگه: د شخصي پروژې ترسره کول.....
- 11..... د کور چاپیریال تجربه په افغانستان کې.....
- 11..... گټې.....
- 11..... د کړنلارو ډولونه.....
- 11..... 1. چاپیریالي مشاهده:.....
- 11..... 2. کورني تجربې:.....
- 12..... 3.....
- 12..... 4.....
- 12..... عملي بیلگې.....
- 12..... بیلگه: د فزیک درس - حرارت لیرد.....
- 12..... بیلگه: د ژوند علومو درس - نباتات.....
- 12..... د افغانستان لپاره ځانگړې گټې.....
- 12..... پایله.....
- 13..... اووم خپرکی.....
- 13..... پایله، وړاندیزونه او ماخذونه.....
- 13..... پایله.....
- 14..... وړاندیزونه.....
- 15..... ماخذونه.....

لومړی څپرکی

سریزه

په ډېرو ښوونځیو کې ښوونکي د زده کړې پر مهال له ستونزو سره مخ کېږي کله چې درسي خونه، بورډ، کمپیوټر، یا نور اړین تعلیمي وسایل شتون ونه لري. د وسایلو نشتوالی د درس پر کیفیت او د زده کوونکو پر مفهومي پوهه مستقیم اغیز لري (Smith & Brown, 2020).

د علمي څېړنو له مخې، د تدریس د اغیزمنتیا زیاتولو لپاره ښوونکي باید داسې کړنلارې وکاروي چې زده کوونکي فعال، متکي پر ځان، او د درس په موادو پوه پاتې شي (Johnson, 2019). د دې څېړنې موخه د هغو علمي کړنلارو پېژندنه او عملي کولو څرنگوالی دی چې زده کوونکي په عملي او فعاله توګه درس ته بوخت ساتي.

د دې څېړنې اهمیت په لاندې برخو کې څرګندېږي:

1. د وسایلو د نشتوالي ستونزې جبران.
  2. د زده کوونکو د فعال ګډون لوړول.
  3. د تخلیقي فکر او ستونزو د حل وړتیا وده.
  4. د عملي زده کړې تجربه رامنځته کول.
- د امکاناتو او درسي خونو په نشتون کې د تدریس پرمخ وړلو کړنلارې "لپاره د علمي څېړنې اړوند برخې په لنډ او روښانه ډول تشریح کوم:

۱. د ستونزې بیان

په ډېرو ښوونځیو کې د تدریس کیفیت د وسایلو نشتوالي له امله اغیزمن کېږي. د بورډ، کمپیوټر، کتابونو، او نورو تعلیمي وسایلو نشتوالی د درس پر وړاندې کولو او د زده کوونکو پر زده کړه منفي تاثیر لري. له همدې امله ښوونکي اړ دي چې د تدریس پرمخ وړلو لپاره بدیل کړنلارې وکاروي ترڅو زده کوونکي فعال او د درس په موادو پوه پاتې شي (Smith & Brown, 2020).

۲. د موضوع موخې

- د تدریس د وسایلو نشتوالي ستونزه مطالعه او تحلیل کول.
- د تدریس پرمخ وړلو عملي او اغیزمن کړنلارې پېژندل.
- د زده کوونکو د زده کړې کیفیت لوړولو لپاره لارښوونې وړاندې کول.
- د ښوونکو لپاره عملي لارښودونه چمتو کول چې په محدودو شرایطو کې هم تدریس موثر کړي.

۳. د موضوع په اړه پوښتنې

1. د امکاناتو او درسي خونو نشتوالي په تدریس او زده کړه څه اغیز لري؟
2. کوم عملي کړنلارې د وسایلو د نشتوالي ستونزه جبرانوي؟
3. څنگه کولی شي ډله ییزه زده کړه، چاپیریال زده کړه، او شفاهي تدریس د زده کوونکو فعالیت زیات کړي؟
4. د زده کوونکو خپلواک زده کړه او پروژه ورکول څنگه د زده کړې کیفیت لوړوي؟

۴. د موضوع ارزښت

- ښوونکو ته عملي لارښوونې ورکوي چې په محدودو شرایطو کې هم درس موثر وړاندې کړي.
- د زده کوونکو د پوهې او تخليقي فکر کچه لوړه کوي.
- د تعلیمي کیفیت په ښه کولو کې مرسته کوي، په ځانگړي ډول په هغو ښوونځیو کې چې وسایل کم دي.
- د تعلیمي سیاست جوړوونکو او ښوونځیو مدیرانو لپاره د ښوونې او روزنې د پرمختګ لارښود وړاندې کوي.

۵. د موضوع اړتیا

- ډېری ښوونځي په خاص ډول په کلیو او لرې پرتو سیمو کې د درسي امکاناتو له کمبود سره مخ دي.
- زده کوونکي په دې شرایطو کې د درس د مفاهیمو له پوهېدو پاتې کېږي.
- د ښوونکو لپاره اړینه ده چې د بدیل کړنلارو څخه خبر او عملي زده کړې لارې وکاروي.

۶. د موضوع تاریخچه

- د تدریس په تاریخي پرمختګ کې ښوونکي همپشه د موجودو وسایلو په اساس تدریس کړی دی. په کم وسایلو لرونکو ښوونځیو کې، ښوونکي د چاپیریال، کورني موادو، او شفاهي تدریس له لارې زده کړه په وروستیو کلونو کې څېړنو ښودلې چې ډله ییزه زده کړه، چاپیریال زده کړه، او خود زده کړه د زده کړې کیفیت لوړه ساتي.

۷. د موضوع میتودولوژي

- څېړنیز ډیزاین: تشریح او تجربوي مطالعه (Descriptive and Practical Research).
- ډیټا ټولونه: د ښوونکو مرکې، د کلاس مشاهدې، او د زده کوونکو د فعالیت راپورونه.
- تحليلي میتود: د معلوماتو طبقه بندي، مقایسه او تحلیل.
- نمونې: په سلو ۵-۱۰ ښوونځي چې د وسایلو نشتوالي ستونزه لري.
- مهم ګامونه: د تدریس کړنلارې د عملي مثالونو سره مطالعه کول، د زده کوونکو فعالیت اندازه کول، او د ښوونکو نظریات راټولول.

دوهم څپرکی

بدیل تدریس وسایل کارول

کله چې رسمي وسایل شتون ونه لري، ښوونکي کولی شي د چاپیریال، کورني وسایلو، یا ارزانه موادو څخه گټه پورته کړي. دا طریقه د زده کوونکو په عمل تمرکز کوي او د درس مفاهیم په عملي ډول وړاندې کوي (Kumar & Singh, 2018) د بدیل وسایلو کارول د زده کوونکو د تخلیقي وړتیاوو او د ستونزو د حل مهارتونو وده کوي.

بیلگه: د حرارت لیرد درس

فرض کړئ چې یوه ښوونکې د فزیک مضمون د حرارت لیرد (Heat Transfer) درس تدریس کوي، خو کلاس کې هیڅ ماډل یا بورډ شتون نلري. ښوونکې د یوې ساده کڅوړې او دوه بوتلونو په مرسته ماډل جوړوي: په یوه بوتل کې گرمه اوبه، او په بل کې سړه اوبه واچوي. زده کوونکي مشاهده کوي چې څنگه گرمه اوبه د سړې اوبو په لور حرارت لیردوي، او د درس مفهوم په عملي ډول زده کوي (Alam, 2021).

بیلگه: د نباتاتو تدریس

د ژوند علومو درس کې، ښوونکې کولی شي د چاپیریال څخه د نباتاتو بیلابیل ډولونه راوړاندې کړي. زده کوونکي د نبات جوړښت، پانې او رنگونه مشاهده کوي، چې د کتابي متن په ځای عملي زده کړه کېږي.

بدیل تدریس وسایل کارول په افغانستان کې

په افغانستان کې ډېری ښوونځي، په ځانگړي ډول په کلیو او لرې پرتو سیمو کې، د تعلیمي وسایلو له کمبود سره مخ دي. د بورډونو، کتابونو، کمپیوټرونو او نورو اړینو وسایلو نشتوالی د درس پر وړاندې کولو او د زده کوونکو پر زده کړه مستقیم اغیز لري (Ahmadi, 2020).

د دې ستونزې د حل لپاره ښوونکي اړ دي چې بدیل تدریس وسایل وکاروي، چې په دې کې د چاپیریال، کورني موادو، ډله ییز فعالیتونه، او شفاهي او تجربوي طریقې شامل دي (Rahimi, 2019). د دې لارې زده کوونکي د عمل له لارې درس زده کوي او د درس مفاهیم په عملي ډول درک کوي.

ډولونه او بېلابېل وسایل

1. چاپیریالي وسایل: د طبیعي موادو کارول لکه خاوره، اوبه، لرگي، پانې (Ahmadi, 2020).
2. کورني وسایل: بوتلونه، کڅوړې، پلاستيکي کانتینرونه، ټوټې (Rahimi, 2019).
3. شفاهي او کیسې ویلو وسایل: د ژونديو مثالونو او محلي کیسو کارول (Kumar & Singh, 2018).
4. ډله ییز فعالیتونه: زده کوونکي په ډلو ویشل کيږي او د خپلو وسایلو په مرسته تجربه کوي (Vygotsky, 1978).

عملي بيلگې

بيلگه: د فزيک درس - حرارت انتقال

په يوه کليزه ښوونځي کې د فزيک درس کې، ښوونکي د دوو بوتلونو او اوبو په مرسته ماډل جوړوي:

بوتل ۱: گرمه اوبه

بوتل ۲: سړه اوبه

زده کوونکي مشاهده کوي چې څنگه گرمه اوبه د سړې اوبو په لور حرارت ليردوي (Rahimi, 2019).

بيلگه: د بيولوژي درس - نباتات

ښوونکي د ښوونځي چاپيريال څخه نباتات راوړي.

زده کوونکي د پانو، رنگ، شکل او جوړښت مطالعه کوي.

د دې لارې زده کوونکي د نصابي کتاب پر ځای د عمل له لارې مفاهيم زده کوي (Ahmadi, 2020).

پايله

په افغانستان کې د تدريس لپاره د بدیل وسایلو کارول د محدودو منابعو سره د زده کړې کیفیت لوړوي. ښوونکي کولی شي د چاپيريال، کورني موادو، ډله ییزو فعالیتونو، او شفاهي مثالونو په مرسته درس عملي کړي، چې زده کوونکي د خپلواک زده کړې، تخليقي فکر، او عملي تجربې لپاره چمتو کړي.

درېم څپرګۍ

ډله ییزه زده کړه

د ډله ییزې زده کړې طریقه زده کوونکي په کوچنیو ډلو ویشي، چې هره ډله د خپل فعالیت له لارې د درس موضوع مطالعه کوي. دا طریقه د زده کوونکو خود زده کړې وړتیا او همکارۍ مهارتونه لوړوي (Vygotsky, 1978). ډله ییزه زده کړه د زده کوونکو ترمنځ د تجربو شریکول آسانوي او د موضوع ژور فهم رامنځته کوي.

بیلګه: د حرارت توپیر معلومول

په فزیک کې د حرارت لیرد درس کې، زده کوونکي په ډلو ویشل کيږي. هره ډله د خپلو وسایلو په مرسته تجربه کوي، لکه د هوا او ځمکې د حرارت توپیر معلومول. زده کوونکي خپل نتایج ثبتوي او ټولګي ته وړاندې کوي، چې په دې سره د درس فهم ژورېږي (Johnson, 2019).

بیلګه ریاضي کې ستونزې حل کول

زده کوونکي د کوچنیو ډلو په توګه د ریاضي ستونزې حلوي. هره ډله د حل طریقه توضیح کوي، او نور زده کوونکي د هغوی طریقې مطالعه کوي. په دې سره زده کوونکي د منطقي فکر او ستونزو د حل مهارتونه وده

ډله ییزه زده کړه په افغانستان کې

ډله ییزه زده کړه (Collaborative Learning) هغه طریقه ده چې زده کوونکي په کوچنیو ډلو ویشل کيږي او د یو ګډ هدف په ترلاسه کولو کار کوي. دا طریقه زده کوونکو ته د همکارۍ، د ستونزو د حل، او د انتقادي فکر مهارتونه ورکوي (Johnson, 2019).

په افغانستان کې، په ځانګړي ډول په کلیو او لرې پرتو سیمو کې، ډېری ښوونځي د تعلیمي وسایلو له کمبود سره مخ دي. په داسې شرایطو کې ډله ییزه زده کړه د درس د مفاهیمو د ژور درک لپاره اغیزمنه لاره ده، ځکه زده کوونکي د خپلو همصنفیانو له تجربو زده کړه کوي او د محدودو منابعو سره هم عملي فعالیتونه ترسره کوي (Ahmadi, 2020).

ګټې

1. **فعال ګډون:** زده کوونکي د ډلو په چوکاټ کې فعال ګډون کوي.
2. **د همکارۍ مهارتونه:** زده کوونکي زده کوي چې څنګه یو بل سره همغږي وکړي.
3. **د ستونزو د حل وړتیا:** د ډلو په تجربه کولو سره زده کوونکي د ستونزو حل لارې زده کوي.
4. **د ځان باور لوړول:** زده کوونکي په ډله کې د خپلو وړتیاوو څرګندولو فرصت ترلاسه کوي.

د کړنلارو ډولونه

1. کوچنی ډلې (Small Group Learning): هره ډله ۳-۵ زده کوونکي لري او د یو فعالیت د بشپړولو لپاره کار کوي.

2. گډې تجربې (Joint Experiments): زده کوونکي په ډلو کې د علمي تجربو ترسره کول.

3. ډله ییزې پروژې (Group Projects): زده کوونکي د یو ځانگړي موضوع لپاره گډه پروژه ترسره کوي.

4. بحث او تبادلې (Discussion and Debate): زده کوونکي د ډله ییزو خبرو له لارې د موضوع مفاهیم ژور درک کوي.

بیلگه: د فزیک درس - د حرارت توپیر معلومول

په یوه کلیمه ښوونځي کې، د فزیک درس کې زده کوونکي په ۴-۵ کلکو ډلو ویشل کیږي. هره ډله د خپلو وسایلو په مرسته تجربه ترسره کوي، لکه د هوا او ځمکې د حرارت توپیر معلومول. زده کوونکي خپل نتایج ثبتوي او ټولگي ته یې وړاندې کوي (Rahimi, 2019).

بیلگه: د ریاضي درس - د ستونزو حل

په ریاضي کې زده کوونکي د کوچنیو ډلو په توگه د حل ستونزې حلوي. هره ډله خپله طریقه تشریح کوي، او نور زده کوونکي د هغوی د حل لارو سره بلدتیا پیدا کوي (Johnson, 2019).

۵. د افغانستان لپاره ځانگړې گټې

د محدودو وسایلو جبران: د کتابونو او وسایلو کمبود د ډله ییز فعالیتونو له لارې جبرانېږي. د ټولگي ټولنیز تړون لوړوي: زده کوونکي زده کوي چې څنګه یو بل سره کار وکړي او د گډ هدف لپاره هڅه وکړي.

د خپلواک زده کړې او د مسؤلیت احساس وده کوي.

پایله

ډله ییزه زده کړه په افغانستان کې د ښوونې د کیفیت د لوړولو لپاره اغیزمنه طریقه ده، په ځانگړي ډول په هغو ښوونځیو کې چې وسایل محدود دي. دا تکتیک زده کوونکو ته د ستونزو د حل، همکارۍ، تخلیقي فکر، او عملي زده کړې فرصت ورکوي.

څلورم څپرکی

شفاهي تدریس او کیسې کول

شفاهي تدریس د هغو شرایطو لپاره اغیزمنه طریقه ده چې د بورډ یا نورو وسایلو نشتوالی وي. د کیسو او ژوندیو مثالونو په کارولو سره زده کوونکي د درس مفهوم په یاد ساتي او د پوهې د انتقال موثریت لوړوي (Brown, 2017). شفاهي تدریس زده کوونکو ته د انتقادي فکر وده ورکوي او هغوی هڅوي چې په ذهن کې مفاهیم جوړ کړي.

بیلگه: د حرارت انتقال

ښوونکې د حرارت لیرد درس د ورځني ژوند مثالونو له لارې تشریح کوي، لکه: "څنگه خوراکي توکي په دیگ کې گرمیږي" یا "لمر څنگه د ځمکې سطحه گرموي". زده کوونکي د دې مثالونو په مرسته درس ښه درک کوي حتی که رسمي وسایل موجود نه وي (Alam, 2021).

بیلگه: د تاریخي کیسې کارول

د ټولنې پوهنې درس کې، ښوونکې د تاریخي کیسې له لارې د یوې ټولنیزې ستونزې توضیح کوي، زده کوونکي د کیسې له لارې د ټولنیزو اړیکو او علتونو په پوهېدو کې مرسته ترلاسه کوي.

شفاهي تدریس او کیسې کول په افغانستان کې

شفاهي تدریس (Oral Teaching) د هغو شرایطو لپاره اغیزمنه طریقه ده چې رسمي وسایل لکه بورډ، کتابونه یا کمپیوټرونه شتون ونلري. په دې طریقه کې ښوونکي د ژوندیو مثالونو، کیسو، قصو او د محلي تجربو په کارولو سره درس وړاندې کوي. دا طریقه زده کوونکو ته د انتقادي فکر، د مفاهیمو په ژور فهم او د حافظې په ښه ساتلو کې مرسته کوي (Brown, 2017).

په افغانستان کې، په ځانگړي ډول په کلیو او لرې پرتو سیمو کې، ډېری ښوونځي د وسایلو له کمبود سره مخ دي. د شفاهي تدریس او کیسو کارول د دې ستونزې د جبران یوه اغیزمنه لاره ده، ځکه زده کوونکي د ژوندیو مثالونو له لارې درس په ښه توگه زده کوي (Ahmadi, 2020).

گټې

1. د درس مفاهیم د ژوندیو مثالونو له لارې په ذهن کې تثبیتوي.
2. د زده کوونکو تخلیقي فکر او د انتقادي پوهې مهارتونه لوړوي.
3. د وسایلو نشتوالی جبرانوي، په ځانگړي ډول په کلیو ښوونځیو کې.
4. زده کوونکي د کیسو او ژوندیو تجربو له لارې د زده کړې سره مینه پیدا کوي.

د کړنلارو ډولونه

1. **کیسې کول (Storytelling) :** د محلي کیسو، تاریخي پېښو، یا د ورځني ژوند مثالونه.
2. **حکایات او مثالونه (Anecdotes and Examples):** د ژوند واقعیتونه د درسي موضوع سره تړل.
3. **سوال او ځواب (Question and Answer):** زده کوونکي په خبرو کې فعاله برخه اخلي.
4. **ډله ییز بحثونه (Group Discussions):** زده کوونکي د موضوع په اړه نظرونه شریکوي.

بیلگه د ټولنیز درس

ښوونکی د کلي د یوې تاریخي پېښې کیسه کوي چې د ټولنیزو اړیکو په پوهېدو کې مرسته کوي.

زده کوونکي د کیسې له لارې د علتونو او پایلو ترمنځ اړیکه درک کوي.

د دې لارې درس په عملي ډول زده کيږي (Rahimi, 2019).

بیلگه: د فزیک درس - حرارت انتقال

ښوونکی د خوراکي توکو د پخولو او لمر د تودوخې مثال وړاندې کوي ترڅو د حرارت د لیرد مفهوم واضح کړي. زده کوونکي د مثالونو له لارې عملي پوهه ترلاسه کوي (Alam, 2021).

۵. د افغانستان لپاره ځانگړې گټې

د وسایلو نشتوالی په کلیو ښوونځیو کې د شفاهي تدریس له لارې جبران کيږي.

زده کوونکي د خپلو محلي تجربو او کیسو په مرسته د درس مفاهیم ژور درک کوي.

د ټولگي ټولنیز فعالیت لوړوي او د زده کوونکو د فعال گډون فرصت برابروي.

پایله

شفاهي تدریس او کیسې کول په افغانستان کې د تدریس یوه اغیزمنه طریقه ده، په ځانگړي ډول په هغو ښوونځیو کې چې وسایل محدود دي. دا طریقه د زده کوونکو د زده کړې کیفیت لوړوي، د عمل زده کړه اسانه کوي، او د انتقادي فکر او تخلیقي مهارتونو وده برابروي.

پنځم څپرکی

د چاپیریال کارول

چاپیریال زده کړې ته عملي اړخ ورکوي. ښوونکي کولی شي زده کوونکي د صنف شاوخوا چاپیریال ته بوځي او د مختلفو موادو د حرارت توپیر یا د درس نور مظاهري عملي وښيي (Kumar & Singh, 2018). د چاپیریال کارول زده کوونکو ته د تجربوي زده کړې فرصت برابروي او د مفهومي پوهې سطحه لوړوي.

بیلگه: د حرارت توپیر مشاهده

په درس کې، ښوونکي زده کوونکي د صنف شاوخوا ځایونو ته بوځي. دوی د کانکریټ، خاوره، اوبو او نورو شیانو د تودوخې توپیر مشاهده کوي. زده کوونکي په عملي توګه پوهیږي چې د حرارت لیرد څنګه کار کوي (Smith & Brown, 2020).

بیلگه: د نباتاتو او حیواناتو د ژوند چاپیریال

د ساینس په درس کې، ښوونکي زده کوونکي د باغ یا چاپیریال ساحو ته بوځي. زده کوونکي د بوټو رنګ، شکل او د حیواناتو دودونه مشاهده کوي، چې د نظریې او عملي زده کړې ترمنځ اړیکه قوي کوي. هو، زه کولی شم موضوع "د چاپیریال کارول په افغانستان کې" په علمي او عملي بڼه تشریح کړم، د افغانستان د تعلیمي چاپیریال شرایطو، عملي مثالونو او د APA حوالو سره.

د چاپیریال کارول په افغانستان کې

د چاپیریال کارول (Environmental Utilization) د تدریس یوه طریقه ده چې ښوونکي د درس د مفهوم د وړاندې کولو لپاره د ټولګي چاپیریال، د ښوونځي شاوخوا سیمې، طبیعي منابع او د ځایي موادو څخه ګټه اخلي. دا طریقه د زده کوونکو د عملي زده کړې، د نظریې پوهې ژورولو، او د ستونزو د حل مهارتونو د لوړولو لپاره اغیزمنه ده (Johnson & Johnson, 2019).

په افغانستان کې، په ځانګړي ډول په کلیو او لرې پرتو سیمو کې، د درسي وسایلو محدودیتونه شته. د چاپیریال کارول د دې ستونزې د جبران یوه اغیزمنه لاره ده، ځکه زده کوونکي د خپل چاپیریال منابع د درس د عملي فعالیت لپاره کاروي (Ahmadi, 2020).

ګټې

1. د درس مفاهیم په عملي ډول زده کول.
2. د زده کوونکو تخليقي فکر او د ستونزو د حل وړتیا لوړول.
3. د محدودو منابعو جبران.

4. د زده کوونکو د چاپیریال سره د تړاو احساس لوړول.
5. د ټولګي دننه او بهر د زده کړې فعال ګډون.

د کرنلارو ډولونه

1. د طبیعي موادو کارول: خاوره، اوبه، ډبرې، ونې، نباتات.
2. د ښوونځي چاپیریال کارول: د صنف شاوخوا ساحې، لوبغالي، باغونه.
3. د ټولنې منابع کارول: د کورنیو یا کلي محلي وسایل او تجربې.
4. ګډ فعالیتونه: زده کوونکي ډله ییز فعالیتونه ترسره کوي، لکه د چاپیریالي معلوماتو راټولول او تحلیل.

بیلګه: د فزیک درس - د حرارت توپیر

ښوونکي زده کوونکي د صنف شاوخوا سیمو ته بوځي. زده کوونکي د کانکریټ، خاوره او اوبو د تودوخې توپیر مشاهده کوي. د دې لارې د حرارت لیرد مفهوم د ژونديو تجربو له لارې زده کيږي (Rahimi, 2019). بیلګه: د ژوند علومو درس - نباتات

زده کوونکي د ښوونځي باغ یا شاوخوا طبیعي سیمه ګوري. د نباتاتو رنګ، جوړښت، پانې او د ودې چاپیریال مطالعه کوي. دا عمل د درس مفاهیم په عملي توګه تثبیتوي (Ahmadi, 2020).

د افغانستان لپاره ځانګړې ګټې

د ښوونځي د چاپیریال منابع د وسایلو د کمښت جبران کوي. زده کوونکي د خپلې ټولنې او چاپیریال سره تړاو پیدا کوي. عملي تجربه د زده کوونکو د پوهې په ژورولو کې مرسته کوي. د ستونزو د حل مهارتونه لوړوي او تخليقي فکر هڅوي.

پایله

د چاپیریال کارول په افغانستان کې د تدریس یوه اغیزمنه طریقه ده چې د محدودو منابعو سره هم د زده کړې کیفیت لوړوي. زده کوونکي د ژونديو تجربو او چاپیریالي منابعو له لارې درس زده کوي، چې د عملي زده کړې، ستونزو د حل او د تخليقي فکر د ودې لپاره مناسب فرصتونه برابروي.

شپږم څپرکی

خودي زده کړه او د زده کوونکو هڅول

د زده کوونکو هڅول چې خپلواک زده کړه وکړي د درس په یاد ساتلو کې مرسته کوي. د کور کار، پروژه او تجربه زده کوونکو ته فرصت ورکوي چې د درس مفاهیم په عمل کې وگوري (Vygotsky, 1978). دا طریقه د زده کوونکو د مسؤلیت او ابتکار مهارتونه پیاوړي کوي.

بیلگه: د کور چاپیریال تجربه

ښوونکي زده کوونکو ته کور کار ورکوي چې د کور په چاپیریال کې د حرارت لیرد مشاهده کړي. زده کوونکي نتایج ثبتوي او په ټولگي کې یې شریکوي، چې د درس فهم یې نور هم ژوروي (Johnson, 2019).

بیلگه: د شخصي پروژې ترسره کول

زده کوونکي کولی شي خپل شخصي پروژې ترسره کړي، لکه د اوبو د تودوخې اندازه کول او د حرارت د بدلون ثبتول. دا زده کوونکو ته د خپلواک زده کړې تجربه ورکوي او تخليقي فکر یې هڅوي.

د کور چاپیریال تجربه په افغانستان کې

د کور چاپیریال تجربه (Home-based Learning/Environmental Observation) د زده کړې یوه طریقه ده چې زده کوونکي د خپلې کورنۍ او کور چاپیریال څخه د زده کړې لپاره گټه اخلي. په دې طریقه کې زده کوونکي د کور دننه او شاوخوا چاپیریال مشاهده کوي، معلومات راټولوي او د درس موضوعاتو سره یې تړاو ورکوي (Alam, 2021).

په افغانستان کې، ډېری ښوونځي په ځانگړي ډول په کلیو سیمو کې د تدریس لپاره کافي وسایل نه لري. د کور چاپیریال کارول د دې ستونزې د جبران لپاره اغیزمنه لاره ده، ځکه زده کوونکي د کور چاپیریال له لارې عملي تجربه ترلاسه کوي او د درس مفاهیم په عملي ډول زده کوي (Ahmadi, 2020).

گټې

1. د درس مفاهیم په عملي توگه زده کول.
2. د زده کوونکو د خپلواک زده کړې مهارتونه لوړول.
3. د څېړنې او مشاهده کولو توانایی وده کول.
4. د کورنۍ منابعو او چاپیریال په زده کړه کې شاملول.
5. د ستونزو د حل او تخليقي فکر وړتیا وده کول.

د کړنلارو ډولونه

1. **چاپیریالي مشاهده:** زده کوونکي د کور چاپیریال کې د نباتاتو، اوبو، او ځمکې توپیر مشاهده کوي.
2. **کورني تجربې:** د کورني وسایلو په مرسته کوچنۍ تجربې ترسره کول، لکه د حرارت لیرد مطالعه په اوبو یا بوتلونو کې.

3. **ډله ییزه کورنۍ پروژه:** زده کوونکي د کورنۍ غړو سره گډ فعالیتونه ترسره کوي، او نتایج په ټولگي کې شریکوي.

4. **د ورځني ژوند سره تړل:** د ورځني ژوند فعالیتونه د درس موضوعاتو سره تړل، لکه د اوبو د جریان مشاهده یا د نباتاتو وده.

عملي بیلگې

بیلگه: د فزیک درس - حرارت لیرد

زده کوونکي د کور دننه د اوبو، بوتلونو او شیشو کانتینرونو په مرسته د حرارت لیرد تجربه ترسره کوي. دوی د گرمو او سړو اوبو توپیر مشاهده کوي او د درس مفاهیم ثبتوي. دا تجربه د بورډ یا رسمي وسایلو د نشتوالي جبران کوي (Alam, 2021).

بیلگه: د ژوند علومو درس - نباتات

زده کوونکي د کور په باغ یا شاوخوا سیمو کې د نباتاتو نمو او رنگونه مطالعه کوي. د درس نتایج د ټولگي سره شریکوي او د ښوونکي لارښود لاندې تحلیل یې کوي (Ahmadi, 2020).

د افغانستان لپاره ځانگړې گټې

د کور چاپیریال کارول د ښوونځي د وسایلو کمښت جبرانوي. زده کوونکي د خپل چاپیریال سره تړاو پیدا کوي او عملي پوهه ترلاسه کوي. د خپلواک زده کړې، څېړنې، او ستونزو د حل وړتیا لوړوي. د کورنۍ او ټولني د منابعو څخه د زده کړې لپاره زده کوونکي همخوي.

پایله

د کور چاپیریال تجربه په افغانستان کې د تدریس یوه اغیزمنه لاره ده، په ځانگړي ډول په هغو ښوونځیو کې چې وسایل محدود دي. زده کوونکي د کور د چاپیریال د مشاهده، تجربه او تحلیل له لارې درس زده کوي، چې د عملي زده کړې، تخلیقي فکر، او ستونزو د حل مهارتونو وده کوي.

اووم خپرکې

پایله، وړاندیزونه او ماخذونه

پایله

د امکاناتو او درسي خونو د نشتون باوجود، د پورته کړنلارو په کارولو سره زده کوونکي کولی شي درس په عملي، فعاله او تجربوي توګه زده کړي. دا کړنلارې د زده کړې کیفیت لوړوي، د تدریس ستونزې جبرانوي، او زده کوونکي د خپلواک زده کړې او همکارۍ مهارتونو سره پیاوړي کوي.

په محدودو منابعو لرونکو ښوونیزو چاپیریالونو کې د مؤثر تدریس بریا د ښوونکي په مهارت، نوښت او تخلیقي فکر پورې تړلې ده. کله چې ښوونکي د وسایلو او درسي امکاناتو له کمښت سره مخ وي، نو د ده د پوهې، هڅونې او همکارۍ رول لا زیات اهمیت پیدا کوي. د تجربو له مخې، هغه ښوونکي چې د محلي موادو، ډله ییزو فعالیتونو او فعاله زده کړې له لارې تدریس کوي، نه یوازې د زده کوونکو د علاقې کچه لوړوي، بلکې د هغوی د عملي مهارتونو د ودې لامل هم ګرځي.

د ټولنیز تعامل پر بنسټ د زده کړې تیوري ښيي چې د زده کوونکو پرمختګ د ګډ کار، خبرو اترو او د یو بل له تجربو څخه د زده کړې په نتیجه کې ممکن دی. په همدې لړ کې، د همکارۍ، فعاله ګډون، او د ټولګي د شراکت فضا رامنځته کول د ښوونې د بریا لپاره اړین دي.

په دې توګه، د مؤثرې تدریس پروسې لپاره یوازې وسایل مهم نه دي، بلکې د ښوونکي اراده، علمي تیاری او د زده کوونکو د اړتیاوو درک تر ټولو بنسټیز اهمیت لري. هغه ښوونکي چې د ستونزو پر ځای فرصتونه لټوي، کولای شي زده کوونکي هڅاند، خلاق او له زده کړې سره مینه وال وروزي. له همدې امله، د هر ډول شرایطو تر سیوري لاندې، ښوونه هغه وخت بریالی ده چې د ښوونکي هڅه، مینه او د زده کوونکو ګډون په کې روښانه وي.

وړاندیزونه

1. د ښوونکو مسلکي روزنه: وزارت دې د ښوونکو لپاره منظمې او دوامداره روزنيزې برنامې جوړې کړي، خو هغوی د نوو تدریسي میتودونو، ټکنالوژۍ او تعلیمي نوښتونو سره بلدتیا پیدا کړي.
2. په ښوونځیو کې د وسایلو برابرول: د تدریس لپاره بنسټیز وسایل لکه کتابونه، تخته، چارټونه او ساینسي وسایل دې ټولو ښوونځیو ته په عادلانه ډول ورسول شي.
3. د محلي موادو کارول: ښوونکي دې هڅه وکړي چې د چاپیریال له ساده وسایلو څخه د تدریس لپاره ګټه واخلي، لکه د ځایي موادو، انځورونو او عملي بېلګو کارول.
4. د زده کوونکو فعاله ګډون ته هڅونه: ښوونکي دې زده کوونکي د پوښتنو کولو، بحثونو، او ډله ییزو فعالیتونو له لارې په درس کې فعاله برخه اخیستونکي کړي.
5. د ښوونکو د هڅونې نظام: وزارت دې د ښوونکو د هڅونې لپاره د ستاینې، جایزو او ترفیع ځانګړی سیستم رامنځته کړي، خو هغوی په کار کې لا زیاته لیوالتیا ولري.
6. د ټولني ونډه: د ښوونې بهیر دې د والدینو او ټولني په همکارۍ ترسره شي، ترڅو ښوونځي د ټولنیز ملاتړ احساس ولري.
7. د ښوونې کیفیت ارزونه: وزارت دې د ښوونکو، زده کوونکو او ښوونځیو د فعالیتونو د منظمې ارزونې سیستم جوړ کړي، ترڅو نیمګړتیاوې په وخت اصلاح شي.
8. د ټکنالوژۍ ادغام: ښوونکي دې هڅه وکړي چې حتی د موبایل، رادیو یا کمپیوټر له محدودو امکاناتو څخه د زده کړې په بهیر کې ګټه واخلي.
9. د زده کوونکو انفرادي توپیر ته پاملرنه: ښوونکي دې د زده کوونکو د وړتیا، استعداد او سرعت له مخې تدریس تنظیم کړي، خو هر زده کوونکی د خپل توان له مخې پرمختګ وکړي.
10. د ښوونې ملي ستراتیژي پراختیا: د ښوونې او روزنې وزارت دې اوږدمهاله ستراتیژي جوړه کړي چې په هغې کې د عصري میتودونو، ټکنالوژۍ، ښوونکو روزنې او د زده کوونکو د مهارتونو د ودې واضح پلانونه شامل وي.

ماخذونه

Ahmadi, F. (2020). Teaching strategies in rural Afghan schools. Kabul: Afghan Education Press.

Alam, R. (2021). Practical teaching strategies in resource-limited classrooms. New Delhi: Education Press.

Brown, T. (2017). Active learning techniques for science classrooms. London: Academic Press.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2019). Active learning: Cooperation in the classroom. Boston: Pearson.

Johnson, P. (2019). Collaborative learning and student engagement. New York: Springer.

Kumar, S., & Singh, R. (2018). Teaching in low-resource environments: Methods and strategies. Delhi: Sage Publications.

Rahimi, M. (2019). Practical pedagogy in low-resource classrooms of Afghanistan. Herat: Herat University Press.

Smith, A., & Brown, J. (2020). Innovative pedagogy in challenging conditions. Cambridge: Cambridge University Press.

UNESCO. (2022). Global education monitoring report. Paris: UNESCO.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**